

GÖLÜN SIRRI

ROMAN

JENNY ERPENBECK

Ceviri: Dilek Zaptaoğlu

2. BASKI
can
cağdaş

JENNY ERPENBECK

GÖLÜN SIRRI

Can Çağdaş

Gölün Sırrı, Jenny Erpenbeck

Almanca aslından çeviren: Dilek Zaptçioğlu

Heimsuchung

© 2007, Albrecht Knaus Verlag, Verlagsgruppe

İlk (bu çeviride kaynak alınan) baskı: Eichborn Verlag, 2008

© 2022, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Bu eserin Türkçe hakları The Wylie Agency aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. baskı: Helikopter Yayınları, 2010

Can Yayınları'nda 1. basım: 2022

2. basım: Eylül 2022, İstanbul

Bu kitabın 2. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Dizi Editörü: Cem Alban

Editör: Şebnem Sunar

Düzeltili: Burçin Gönül

Mizanpaj: Emin Petek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Arı Matbaası

Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39,

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 44009

ISBN 978-975-07-5679-5

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25 Sarıyer/İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

canyayinlari.com/9789750756795

Sertifika No: 43514

JENNY ERPENBECK
GÖLÜN SIRRI

ROMAN

Almanca aslından çeviren

Dilek Zaptçioğlu

♥can

Jenny Erpenbeck'in Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Gidiyor, Gitti, Gitmiş, 2018

Bütün Günlerin Akşamı, 2020

JENNY ERPENBECK, 1967'de Dođu Berlin'de doğdu. 1988-1990 yılları arasında Berlin Humboldt Üniversitesi'nde tiyatro öğrenimi gördü. 1990-1994 arasında ise Hanns Eisler Müzik Yüksekokulu'nda Ruth Berghaus, Heiner Müller ve Peter Konwitschny'nin öğrencisi olarak müzik tiyatrosu yönetmenliği eğitimi aldı. Bir süre Graz Operası'nda reji asistanı olarak çalıştı. 1990'lı yıllarda öykü ve oyun dallarında ürün verdi. 2008'de yayımladığı ilk romanı *Gölün Sırrı*'yla dikkat çekti. Ses getiren bu romanı 2012'de *Bütün Günlerin Akşamı*, 2015'te ise *Gidiyor, Gitti, Gitmiş* adlı romanları izledi. Erpenbeck'in eserleri bugüne dek otuz aşkın dile çevrildi. Mainz Bilimler ve Edebiyat Akademisi ve PEN Almanya üyesi olan Jenny Erpenbeck, Berlin'de yaşıyor.

DİLEK ZAPTÇIOĞLU, bir kaptan kızı olarak İstanbul ve Hamburg'da büyüdü. Boğaziçi ve Göttingen Üniversitelerinde Tarih ve Siyaset Bilimi okudu. Almandan Türkçeye çok sayıda edebiyat ve kurgu dışı eser çevirisi vardır.

Doris Kaplan'a

*Güneş doğdukça ve dünya döndükçe
tek bir yerde birçok insan durabilir,
tabii ancak sırayla.*

Georg Büchner'in *Woyzeck*'inde Marie

*Ey gençliğimin ferah ormanları,
Dönersem bir gün yeniden,
O tatlı huzuru vaat ediyor musunuz.
Sahiden?*

Friedrich Hölderlin

Ev hazır olunca kapıyı çalar ölüm.

Arap atasözü

Prolog

Evin arkasında bugün artık munis bir tepe gibi uzanan sarp kayalara kadar yürüdü yirmi dört bin yıl kadar önce buzullar. Meşe, gürgen ve çam ağaçlarının donmuş dalları buzun yol açtığı müthiş basınçla kırılıp un ufak oldular, kayalık patladı yer yer, zerrelere paramparça olup dört bir yana dağıldı, aslan, çita ve kazma dişli yaban kedileri haliyle güneye göç ettiler. Sarp kayaların ötesine geçmedi buz. Ve sonra etraf duruldu yavaş yavaş, buz asıl işine döndü, uykuya daldı. Devasa gövdesini binlerce yıl boyunca gıdım gıdım uzatıp döndürürken, altındaki kayaları da işte böyle okşayıp yuvarladı şefkatle. Daha sıcak yıllarda, on yıllarda, yüz yıllarda buzulun üzerindeki su azıcık eridi ve kayaların altına, kumların kolayca akıp gittiği yerlere aktı. Ve böylece buz önüne çıkan her engelde su olup taşımayı öğrendi kendini, ricata geçip akacak yeni yollar açtı önünde, usulca, yılmadan. Daha soğuk yıllarda öylesine oradaydı, olanca ağırlığıyla yattı. Daha sıcak yıllarda eriyip altındaki toprağı ince ince kemirdi yine ve daha soğuk yıllarda, on yıllarda, yüz yıllarda önceden çalşıp açtığı o yollara, o yivlere bastırды gövdesini var gücüyle, her boşluğu bir bir doldurdu, böyle tutundu buz işte toprağına.

On sekiz bin yıl kadar önceydi, buzulun dilleri de teker teker erimeye başladılar ve sonra, toprak ısındıkça,

güneye doğru uzanan uzuvları koyverdi kendilerini, derin oluklardaki su birikintileri kaldı geriye, buzdan adalar, öksüz buzullar, evet, ölü buzullar dediler onların adına.

Bir zamanlar ait olduğu gövdeden kopup incecik oluklara hapsolan buzlar çok geç eriyeceklerdi. Hıristiyan tarih yazımının başlangıcından on üç bin yıl kadar önceydi, son buzlar da su oldular, sızdılar toprağa, havaya karıştılar, yağmur olup yağdılar, yerle gök arasında devinmeye başladılar. Toprak iyice doyduğu için artık alamayınca onları içine, mavi kilin üzerinde toplandı su, yükseldi, yükselip aynadan bir bıçak oldu, kesti kara toprağı boylu boyunca. Ve bir oyuğun içinde yeniden zuhur etti, buharlı ve berrak bir göl cisminde. Suyun bıçkın buz iken topraktan çalıp götürdüğü kumlar şuradan buradan gelip gölün içine aktılar şimdi, dibine çöktüler, suyun altında sıradağlar kurdular, su başka yerlerde gittiği kadar yürüdü toprağın derinlerine. Göl bundan sonra aynalı yüzünü Mark'ın¹ tepelerinin arasından gökyüzüne çevirecekti, yeniden serpilene meşelerin, gürgenlerin ve çam ağaçlarının koynunda yatacağı sere serpe, tertemiz bir çarşaf gibi ve bir gün insanlar zuhur edince, o insanlardan bir de isim edinecekti kendine: Mark Denizi. Bir gün o da yok olacak. Çünkü her göl gibi fani, her boşluk gibi o da sadece bir gün yeniden ve külliyen doldurulmak için var. Sahra Çölü'nde bile bir zamanlar su bulunurdu. Bilimin deservifikasyon olarak adlandırdığı, Almandada Verwüstung² denen şey ancak modern zamanlara özgüdür.

1. Mark: Kutsal Roma İmparatorluğu'nun Avrupa'nın kuzeydoğusundaki sınırında yer alan eyalet. Güneyde Bohemya'ya, kuzeyde neredeyse Manş Denizi kıyılarına kadar uzanıyordu. Çorak kumlu toprağı ve gölleriyle ünlü, fakir bir coğrafya. (Ç.N.)

2. (Alm.) Çölleş(tir)me, yıkıp yok etme. (Ç.N.)

Bahçıvan

Nereden geldiğini köyde hiç kimse bilmiyor. Belki de hep oradaydı. Köylüye baharda meyve ağaçlarının aşılmasında el veriyor, frenküzümünün etrafına yarma kalem ve ikinci sürgünde durgun göz aşısı yapıyor, aşılacak fidanların dallarını çentiyor veya göz için yama atıyor gövdelerine, kalınlığa göre, reçine, balmumu ve terebentinden hazırladığı karışımı yaraya kâğıtla veya kenevir tiftiğiyle sarıp bırakıyor, köydeki herkes en düzgün büyüyen ağaçları onun aşıladığını biliyor. Yazları onu ağaç budamaya veya ekin öbeklemeye çağırıyorlar. Göl kıyısındaki arazilerin kapkara, balçık toprağını kuruturken fikri alınıyor mutlaka, suya yol vermek için ince çam filizlerinden saç örgüler hazırlayıp toprağa en doğru derinlikte o sürüyor. Köylüye tarakla saban tamirinde yardımcı, kışın onlarla birlikte odun kesiyor, tomruk biçiyor. Kendine ait arsası veya bir koruluk arazisi yok, ormanın kıyısında terk edilmiş bir avcı kulübesinde yaşıyor tek başına, ezelden beri orada yaşıyor, köyde herkes tanıyor onu ve yine de, genç yaşlı herkes ona sanki bir ismi yokmuş ve hiçbir zaman olmamış gibi sadece Bahçıvan diyor.

Muhtarın Dört Kızı

Evlenecek kız gelinliğini kendi dikemez. Gelinlik onun evinde de hazırlanamaz. Olmaz. Dışarıda dikilecek, dikerken tek bir iğne bile kırılmayacak. Gelinliğin kumaşı dikilirken yırtılmamalı, makasla kesilmeli. Eğer yanlış kesilirse o parça atılacak, aynı toptan yeni bir kumaş kestirilip getirilecek. Gelinin düğünde giyeceği ayakkabıları damat hediye edemez, pabucunu bu iş için biriktirdiği feniklerle kendisi satın alacak. Düğün en sıcak mevsime, bunaltıcı günlere kalmamalı, sağı solu belli olmayan nisan ayında evlenilmez, çiftin askıya çıktığı haftalar asla Paskalya arifesindeki oruç haftasına denk gelmemelidir, düğün gecesi gökte en iyisi dolunay, hiç olmazsa yükselen bir mehtap olmalıdır, en güzel düğünler mayıs ayında yapılır. Evlilik ilamı düğünden birkaç hafta önce nikâh dairesinin kapısındaki camekâna konur. Gelinin kız arkadaşları çiçeklerden taç örer ve camekânın etrafını süslerler. Eğer kız köyde sevilen biriye üç veya daha fazla taçla çevrilir kutu. Etlar kesilmeye, fırında ekmek, börek pişirmeye düğünden bir hafta önce başlanır, gelin ocaktaki ateşin yalazını asla görmemelidir. Düğünün arife günü öğleden sonrasında köyün çocukları gelip evin önünde şamata yapar, kapının önüne tabak çanak fırlatıp kırarlar, cam olmaz, gelinin annesi pasta

verir onlara. Kına gecesi yetişkinler armağanlar getirir, mâni okuyup çilingir sofrasına çökerler. Kına gecesinde evde hiçbir ışık göz kırpmamalı, uğursuzluk getirir. Sabah gelin kapının önündeki tabak çanak kırıklarını süpürür ve damadın kazdığı çukura atar.

Ve kız arkadaşları süslemeye başlar gelini, başına mersin ağacının yapraklarından bir taç ve dantelli duvağını takarlar. İki kız çocuğu düğün evinin kapısının önünde ellerinde bir çiçek demetiyle bekler, çift dışarı çıkınca yere indirilir çiçek, üzerinden atlanır. Kiliseye gitmek kalır geriye. Faytona koşulan atların dizginlerinde ikişer kurdele vardır, biri aşk içindir, kırmızıdır, ötekisi umut adına, yeşil. Kırbaçlar da aynı renkte kurdelelerle bezelidir. Gelin arabası şimşir, bazen de ardıç ağacından tek bir dalla süslenir, konukların arabalarından sonra, kafilenin en sonunda gelir, duramaz, geri dönemez. Düğün kafilesi mümkünse mezarlığın yanından geçmemelidir. Gelinle damat yol boyunca hiç etraflarına bakmaz. Yağmur yağabilir ama kar yağmamalıdır kiliseye gidilirken. *Kar tanesi, kar tanesi/Acı, elem, keder hanesi*. Gelin sunağın önüne gelince elinden mendilini düşürmemeye dikkat etmelidir, yoksa evliliği boyunca ağlar. Dönüş yolunda ise gelin arabası ötekilerin önünde, en başta gider, hızlı gider, yoksa evliliği cenaze marşına benzer. Yeni evliler düğün evinin eşiğinden geçerken bir demir parçasına, keser veya at nalına basmalıdır. Ziyafet sofrasında kendilerine ayrılan köşede otururlar ve başka yere gidemezler. Oturdukları iskemleler sarmaşık dallarıyla bezenir. Ziyafetten sonra masanın altına bir oğlan çocuğu iner ve gelinin ayakkabılarından birini çalıp, damat satın alana kadar açık artırmaya çıkarır. Toplanan para yemeği hazırlayan kadınlar arasında bölüştürülür. Duvak, gece yarısı saat tam on ikide şarkılar söylenerek yırtılır ve gecenin anısına misafirlere verilir. Gençler düğünden sonra

yeni evlerine geçer. Evde dostları ocağın üstüne bir paket koymuşlardır, içinde, evlilikleri boyunca hiç aç biilaç kalmamışlar diye ekmek, tuz ve para vardır biraz. Bir yıl boyunca hiç ellenmeden orada kalması gerekir bunun. Evlilikte en önemli iki sözcük şunlardır: Olur ve mecbur, olur, mecbur, olur, mecbur. Genç kadının yeni evindeki ilk görevi kocasına su getirmektir.

Muhtarın dört kızı var: Grete, Hedwig, Emma ve Klara. Pazar günleri kızları faytona bindirip köyün içinden geçerken atlarına beyaz çoraplar giydiriyor. Muhtarın babası da muhtardı, onun da babası muhtar, onun babası da, onun babası da, ta bin altı yüz elli senesine kadar gidiyor böyle. Muhtarın babasının babasının babasının bizzat kralın kendisi muhtarlığa atamıştı, muhtar işte bu yüzden pazar günleri kızlarını doldurduğu arabayla köyden geçerken atlarına beyaz çoraplar giydirir. Grete, Hedwig, Emma ve Klara babalarının kendi sürdüğü faytonun içinde otururlar, atlar hafif tırıs gider, toprak hâlâ nemliyse eğer, atların ayaklarındaki beyaz çoraplar daha kasabın önüne gelmeden çamur içinde kalır. Muhtar her pazar ayından sonra dört kızıyla beraber faytonuna binip kilise yolundan ana caddeye iner, kasabın ve okulun önünden, tuğla fabrikasının yanından geçer, tuğla fabrikasından sonra ana caddeden sola, sahil yoluna sapar, bu yolu kuzeye doğru takip edip Çobandağı'nın yarı zirvesindeki araziye varır. Mirastan onun payına düşeceğini bildiği için bütün köy Klara'nın Ormanı der buraya. Babaları faytonu döndürür ve mevsimlerden yazsa eğer, o daha dönerken zıplar kızlar faytondan aşağıya, zira yolun sağ tarafında böğürtlen toplayacaklardır, köylünün Wurrach adıyla çağırdığı dört kız babası arabasını döndürünce şaklatır kırbacını, babaları, yani Wurrach hafta arasında yavaşmalarıyla beslemelerini işe koşmak için boş arabayla köyün içinde fink attığı

Brandenburg'da bir göl kıyısında genç bir mimar hayallerinin evini inşa eder. Ne var ki ev bireysel felaketler, siyasal çalkantılar ve ideolojik dönüşümlerle gölgelenen şiddet dolu, karanlık bir tarihe sahne olur: Yahudi komşular birer birer ortadan kaybolurken elden çıkarılır, ardından Kızıl Ordu el koyar, genç bir adam özgür Batı'ya yüzerek buradan kaçar.

Jenny Erpenbeck, *Gölün Sırrı*'nda savaşın trajedisinden toplama kamplarının dehşetine, dikta rejimlerinin yol açtığı sürgünlere uzanan 20. yüzyıl tarihini bir ev kurgusu üzerinden öykülüyor. Tarihin hayaletlerini bıraktığı ve vatan, toprak, aidiyet gibi kurucu kavramların musallat olduğu bir ev bu: Sakinleri için yuva olmaktan çıkan, zorla alınan, terk edilmeye mahkûm bir ev. Bir 20. yüzyıl inşası.

#yirminciyüzyıl #ev #toprak #aidiyet #hatırlama #kollektifhafıza
#tarihlebesaplama

 can

canyayinlari.com | [f](#) | [i](#) | [t](#) | [canyayinlari](#)

roman

ISBN 978-975-07-5679-3

9 789750 756795